

Výchovné cíle

Cíle výchovy mají mnohostranné funkce

B. Blížkovský uvádí funkce

1. Orientační a anticipační (dobře vymezené cíle poskytují vychovávaným a vychovávajícím správnou pedagogickou orientaci)
2. Motivační a stimulační (dosahování postupných cílů, s nimiž se lidé ztotožňují a s tím spojené úspěšné překonávání přiměřených překážek odpovídá lidské mentalitě)
3. Realizační (správně zvolené cíle pomáhají proměňovat pedagogické představy ve skutečnost)
4. Regulační (je nutné srovnat požadovanou hodnotu-cíl a hodnotou aktuální a podle toho usměrnit další rozhodování a jednání)

Třídění a klasifikace výchovných cílů

jako první se o to pokusil O. Kádner který uvádí:

- cíle individuální a sociální
- materiální a formální
- obecné a odborné

Dále pak klasifikace které se zabývají jednostrannými funkcemi výchovného cíle

- národní cíle-(škola musí pěstovat – národní jazyk, vlastivědu, národní poezii, umění ..)
- náboženský cíl
- etický cíl (snaha o vytváření mravní bytosti, charakteru...)
- politický (o stanovení výchovného cíle nemůže rozhodovat ani stát ani církve protože hrozí byrokratismus stranické nebo národní výlučnosti
- atd.

Výchovné cíle jedna ze základních pedagogických kategorií. Chceme-li poznat výchovnou koncepci, musíme zkoumat výchovné cíle, které si daná koncepce klade. Z výchovných cílů vyplývá jak adekvátní výchovné prostředky, tak odpovídající výchovné principy, formy i metody. Výchovný cíl je kategorie historická, mění se s epochou, státem a národem, s filozofií i kulturou. Jiné jsou antické výchovné cíle a jiné jsou výchovné cíle ze středověku. Také dnes jsou rozdíly mezi jednotlivými koncepcemi dány diferencemi ve výchovných cílech.

Základní alternativu v zaměření pedagogické práce tvoří cíle

- a- individuální
- b- sociální

Pojmem individuální výchovný cíl rozumí pedagogika takové zaměření, které usiluje o rozvoj jedince a jeho prospěch a uplatnění. Tuto orientaci najdeme už pro athénskou výchovu, dále potom pro humanisty u Locka a u Spencera a je příznačná zvláště pro pedagogiku 20. století.

Pojmem sociální cíle rozumíme naopak takové zaměření, které má zajistit, aby se svým působením stal co nejprospěšnějším společností, aby byl ochoten odpovědně a kvalifikovaně plnit své sociální role a funkce.

Toto zdůrazňují již v antice hlavně Platón a Aristoteles, kteří viděli konečný cíl výchovy v přípravě řádného občana. Sociální aspekt vyzvedl i Komenský. Zdůraznění sociálních cílů neznamená popírání cílů individuálních. Jde spíše o to, abychom při výchově

dosáhli určité jednoty cílů sociálních a individuálních jednot v přípravě jedince pro jeho angažované plnění soc. rolí i pro jeho šťastný a úspěšný život.

Při každé výchovné činnosti vždy sledujeme

1. jednak cíle obecné (všestranný harmonický rozvoj ve vztahu k všeobecnosti), tj. cíle společné veškeré výchově jako je plný a mnohostranný rozvoj jedince , které se týkají konkrétních vědomostí , dovedností, návyků, potřeb, které jsou spjatý s oborem.
2. jednak cíle specifické, tj. osvojení konkrétních vědomostí, dovedností a návyků a navození konkrétních postupů, potřeb a zájmů spjatých s oborem ve kterém se výchova koná

Rousseau zdůrazňoval, že každé výchově je společné vychovávat člověka

Herbart rozlišoval výchovné cíle nutné (rozvoj jedinceva charakteru, jeho aktivity) a cíle možné, dané specifickou potřebou určitého povolání nebo oboru.

Moderní pedagogika usiluje o harmonické spojení obecných výchovných cílů, zaměřených k rozvoji osobnosti a cílů specifických spjatých s určitou profesí.

Významnou alternativu v zaměření výchovné činnosti tvoří

- cíle **materiální** (informativní)

-cíle **formální** (formativní).

Materiální koncepce výchovy se orientuje na osvojení konkrétní učební látky.,tj. na osvojení konkrétních vědomostí, dovedností a návyků, potřebných ke zvládnutí určitých teoretických a praktických úkolů.

Formativní koncepce výchovy znamená její zaměření na rozvoj schopnosti- učební látka se chápe jako prostředek jedinceva formativního rozvoje(matematické učivo je prostředkem rozvoje logického usuzování) Formativní koncepce vychází z psychologické teorie transferu (přenosu) schopností při osvojení nových analogických vědomostí a dovedností.

Moderní pedagogika se snaží integrovat obojí zaměření a tím překonat jednostrannost dosavadních výchovných systémů. V pojetí každého vyučovacího předmětu i každého vyučujícího zdůrazňuje stále spojení materiálního cílu s cílem formativním.

Již renesanční pedagogika, později pak osvícenská pedagogika i pedagogika reformní viděla ve výchově činitele, který může pomoci při přetváření společnosti.

Podle zaměření výchovy k přítomnosti nebo budoucnosti můžeme hovořit o cílech adaptačních a anticipačních

Adaptační a anticipační cíle

- vystupují do popředí již v současné etapě , kdy se podstatně zrychluje tempo společenského vývoje, převratně se mění výrobní technologie a v této souvislosti i celý životní způsob.

1. **Cíle adaptační**- vedou člověka k přizpůsobení stávajícím podmínkám(ekonomickým, kulturním a přírodním)
2. **Cíle anticipační**-orientují výchovné působení k potřebám budoucnosti jak individua tka společnosti

Výchova se proto nemůže spokojit pouhou adaptací jedince stávajícím podmínkám, ale měl by anticipovat pravděpodobné podmínky příštích desetiletích a jedince na ně připravit

Významným problémem při posuzování jakékoliv výchovy je vztah cílů teoretických a praktických. Každá výchova má své cíle teoretické, jejichž těžiště je v systému vědomostí, i

své cíle praktické, jejichž podstata tkví v kvalitních dovednostech a návycích neboť konečnou výslednicí výchovné práce je vždy úspěšná a pro jedince i pro společnost prospěšná činnost. pedagogika odmítá jak jednostranný teoretismus v zaměření výchovy, projevující se podceňováním nebo přímým odmítáním praktických cílů, tak výchovný praktikismus, který vede ke snižování úlohy teorie a k přehlížení soustavného teoretického vzdělání. Z tohoto hlediska zdůrazňuje moderní pedagogika spojení výchovy se životem, spojení výchovy se všemi formami praktické činnosti.

Při koncepci jakékoliv výchovné činnosti si musí pedagog uvědomit, že jedinec který vstupuje do pedagogického procesu, má často již pedagogickou orientaci a mnohdy přímo z praxe přichází. Od výchovy očekává že mu umožní získat takové vědomosti, dovednosti, návyky a postoje, které mu praxi v nejširší míře pojatou usnadní a zkvalitní. Každý teoretický poznatek hodnotí právě tímto vztahem k praxi. Nemá – li pocit účelnosti daného studia, nevidí- li praktický efekt, který mu výchova přinese, snižuje se podstatně jeho aktivní účast a zainteresovanost a může se projevit neochota ke spolupráci s pedagogem i negativistický vztah k výchově a ke vzdělávání vůbec.

S tímto problémem úzce souvisí otázka

- autonomních cílů výchovy
- heteronomních cílů výchovy

Autonomním cílem rozumíme takový cíl, který si při výchově stanoví sám vychovávaný jedinec

Heteronomním cíle jsou cíle určené jinými činiteli , jako je stát, skupina, pedagog, nebo rodiče.

Problém vztahu autonomních a heteronomních cílů existuje jak při výchově mládeže tak při výchově dospělých a autonomnost nebo interiorizace (přijetí za své) heteronomních cílů hraje z hlediska výchovného úspěchu významnou úlohu.

Výchova (zvláště výchova dospělých) se někdy zjednodušeně chápe jako příprava jedince ve směru cílů, které si sám klade , pro které se sám rozhoduje. Toto pojetí platí ve větší míře jenom při výchově zájmové, při výchově jedinců organizované a zajišťované státem, při výchově v kterékoliv organizaci stejně jako při výchově profesní vystupují nutně do popředí také cíle heteronomní, tj. představa státu organizace nebo pracoviště o optimálním profilu jedince kterého má být výchovou dosaženo. O efektu výchovy vždy rozhoduje ta okolnost, na kolik se jedinec s heteronomními cíli ztotožní, na kolik je přijme za své na základě toho, že nabude přesvědčení o jejich správnosti a vhodnosti.

V historii pedagogiky se setkáváme s různými výchovnými modely, které často postihovali jen některé stránky osobnosti. Spartská výchova a rytířská výchova rozvíjely jen fyzickou stránku, středověká výchova pěstovala náboženské citění, Sokrates vyzvedl nejvyšší morální principy herbartovská pedagogika naopak rozvíjela převážně intelekt a pragmatická pedagogika viděla dominantu ve výcviku činností.

Vývoj pedagogického myšlení však přes všechny jednostrannosti směřoval k ideálu plného a harmonického rozvoje osobnosti(zdravé osobnosti). K této představě měla v některých směrech blízko již antická koncepce gymnastick-múzické výchovy, usilující o ideál krásy a dobra(kalokagathii), k představě harmonického rozvoje těla a duch se opět přiblížila renesanční pedagogika, tento cíl byl vyjádřen v klasické formulaci Komenského rozvíjet „*všechny ve všem všestranně*“ a k němu se hlásí i pedagogika současná. Jestliže

v minulosti ideál „ plného rozvoje jedince“ byl nutně sociálně omezen a v širokých vrstvách populace nerealizovatelný, vytváří moderní společnost postupně reálné materiální i kulturní podmínky pro uskutečnění této nejvyšší mety tisíciletého snažení demokratických pedagogických myslitelů.

